

Ortaokul Türkçe Çalışma Kitaplarında Yer Alan Etkinliklerde Kullanılan Dinleme Türlerine İlişkin Bir İnceleme

A Research Regarding the Listening Types Used in Secondary School Turkish Work Books

Esra Lüle MERT

Özet

Dinleme becerisi iletişimin önemli bir parçasıdır ve bu beceri uygun dinleme etkinlikleriyle geliştirilmelidir. Dinleme, öğrencilere teorik olarak sık sık anlatılsa da, bu teorik bilginin davranışa dönüştürülmesi için sistemli bir çaba sarf edilmediği görülür. Dinleme becerisi doğal ortamda edinilse de geliştirilmeye muhtaçtır. Eğitim- öğretim ortamları da bu gelişimi sağlamakla yükümlüdür. Türkçenin eğitimi ve öğretiminde dinleme becerisinin gelişimini sağlayabilmek Türkçe programının, Türkçe ders ve çalışma kitaplarının ve Türkçe öğretmenlerinin başlıca görevleri arasındadır. Çalışmada, Özbay'ın (2012) belirlediği dinleme türleri ortaokul Türkçe çalışma kitaplarında bulunan dinleme etkinlikleri ile ilişkilendirilmiş ve hangi dinleme türlerinin hangi sınıf düzeyinde ne oranda kullanıldığı belirlenmiştir. Bu oranlar ışığında da dinleme etkinliklerinde dinleme türlerinin dikkate alınıp alınmadığına ve bu türlerin kullanım oranlarındaki artışa ilişkin yorumlar yapılmıştır. Bu araştırma, üretilmiş bir yapı üzerinde tarama modelinde betimsel bir araştırmadır. Tarama modeline dayalı bu çalışmanın veri kaynağını, 2012- 2013 eğitim-öğretim yılında Malatya ilindeki ortaokul öğrencilerine Türkçe ders ve çalışma kitabı olarak dağıtılan kitaplarda yer alan dinleme becerisine ilişkin etkinlikler oluşturmuştur.

Anahtar Sözcük: Türkçe ders kitabı, Türkçe çalışma kitabı, dinleme becerisi.

Abstract

Listening skills are an important part of communication and listening skills appropriate to the activities to be developed. Listening to the students often Expressed in theory , this theoretical knowledge to transform behavior is seen to be a systematic effort . Listening skills also need to be developed originally acquired in a natural environment . Educational environment is also obliged to provide this development . Turkish education and training to ensure the development of listening skills in the Turkish program , Turkish courses and study books and is one of the main tasks of Turkish teachers . In this study, Ozbay (2012) which determines the types of listening Turkish secondary school studies associated with listening activities found in the books and what kind of listening which is used at the class level is determined at what rate . These ratios in the light of the types of listening in listening activities are taken into account and that the use of these types of comments were made about the increase in rates . This research produced a descriptive survey is a

survey on the structure . Scan data source based on the model of this study , 2012 - 2013 academic year junior high school students in the province of Malatya Turkish lessons and workbooks distributed as contained in the book consisted of activities related to listening skills.

Keywords: Turkish text book, Turkish work book, listening skill.

Giriş

Türkçe öğretimi süreci dinleme, konuşma, okuma ve yazma dil becerileri ile dil bilgisi üzerine yapılandırılmıştır. Eğitim sisteminde bilgiler, öğrencilere çeşitli araç- gereçlerle sunulur. Öğretim ortamlarında en yaygın kullanılan araçlar ders kitaplarıdır. Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları Yönetmeliği'nde (1995) ders kitabı, "her tür ve derecedeki örgün ve yaygın eğitim kurumlarında kullanılacak olan, konuları öğretim programları doğrultusunda hazırlanmış, öğrenim amacı ile kullanılan basılı eser" olarak tanımlanır. Demirel ve Kiroğlu (2005) ise ders kitabını şöyle tanımlar: "Bir eğitim programında yer alan kazanım, içerik, öğrenme- öğretme süreci ile ölçme değerlendirme boyutlarına uygun olarak hazırlanmış ve öğrenme amaçlı kullanılan basılı bir öğretim materyali". Kılıç ve Seven'e (2006) göre: "Birçok ders aracının işlevini yerine getirme konumunda olan ders kitapları, öğretim programının hedef ve davranışlarının gerektirdiği strateji, yöntem ve teknikleri uygulamaya uygun araçlardır". Öğrenci çalışma kitapları ise öğrencilerin ilgili ders içinde ve ders dışında yararlanabilecekleri kaynaklar olarak tanımlanabilir. Kılıç ve Seven'e (2006) göre, öğrenci çalışma kitaplarının hazırlanmasında ders kitabı ile uyumuna ve etkinliklerin öğrenci düzeyine uygunluğuna, nitelik ve niceliğine dikkat edilmelidir. Çalışma kitaplarında farklı soru türleri bulunmalı, soruların yanında oyunlara, bulmacalara ve eğlendirici etkinliklere yer verilmeli, kitapların görselliğini ve ilgi çekiciliğini arttırıcı renkli öğeler sunulmalıdır. Eğitim-öğretim sürecinde önemli bir belirleyici olan ders ve çalışma kitaplarının da belirli özellikler taşıması özen ve dikkatle oluşturulması gerekir. Türkçe ders ve çalışma kitaplarının öncelikli görevi dört temel dil becerisinin gelişimini sağlayabilecek etkinliklere yer vermektir. Türkçe öğretiminde tümleşik dil becerileri olarak adlandırılan her etkinlik alanına eşit zamanın ayrılması Türkçe öğretiminin verimliliğini arttıracaktır (Demirel 2003; Özbay 2003a ve 2005; Sever 2004 ve 2006; Yangın 2002; Göğüş 1978). Dört temel dil

becerisinde dinleme, bireyin yaşamında ilk kullandığı dil becerisidir ve diğer becerilere kaynaklık etmektedir. Bu bağlamda dinleme, dinlediğini anlamlandırma bireyin yaşamını sürdürmesi sürecinde önemli bir yere sahiptir; ancak dinleme becerisi doğal ortamda edinilse de geliştirilmeye muhtaçtır. Eğitim- öğretim ortamları da bu gelişimi sağlamakla yükümlüdür. Türkçenin eğitimi ve öğretiminde dinleme becerisinin gelişimini sağlayabilmek Türkçe programının, Türkçe ders ve çalışma kitaplarının ve Türkçe öğretmenlerinin başlıca görevleri arasındadır.

Sever'e (2004) göre dinleme, çocuğun yaşamında yer alan ilk anadili ve anlama etkinliğidir. Birey okulöncesine ait bütün bilgi, duygu ve düşünce evrenini dinleme yoluyla oluşturur. İnsanların birbirleriyle olan iletişimlerinin % 42'sini dinleme oluşturmaktadır ve öğrenciler okulda birbirlerini ve öğretmenlerini günde 2,5-4 saat dinlemektedirler. Bu sonuçlar, okuldaki öğrenmeyle dinleme arasında sıkı bir ilişki olduğunu göstermektedir (Göğüş, 1978). Bireyin hayatında ilk kazandığı ve hayatının geri kalanında en çok kullandığı dil becerisi dinlemedir (Özbay, 2012; Coşkun, 2007; Lundsteen, 1979; Yalçın, 2002; Makodia, 2009; Cemiloğlu, 2004; Robertson, 2008; Göğüş, 1978; Buzan, 2006). Türkçe öğretiminde ihmal edilmiş bir alan (Özbay, 2003a; Sayers vd., 1993; Ozman ve Gürbüz, 2006) olarak adlandırılan dinlemenin etkili bir davranışa dönüştürülemediği ve bu becerinin uygun dinleme etkinlikleriyle geliştirilebileceği belirtilir. Dinleme, öğrencilere teorik olarak sık sık anlatılsa da, bu teorik bilginin davranışa dönüştürülmesi için sistemli bir çaba sarf edilmemektedir (Özbay, 2009). Aynı zamanda pek çok alanda dinleme, iletişim davranışları arasında en önemli beceri olarak karşımıza çıkmaktadır (Cüceloğlu, 2005; Grognet & Van Duzer, 2002; Petress, 1999; Sever, Kaya, Aslan, 2006; Özbay, 2005; Güneş, 2007).

Dinleme becerisine ilişkin çeşitli tanımlar yapılmıştır; Özbay (2005) dinlemeyi, konuşan ya da sesli okuyan bir kişinin vermek istediği sözlü mesajları doğru olarak anlayabilme etkinliği olarak tanımlamaktadır. Alanyazında dinlemenin amaçlı bir etkinlik olduğu, işitme ve dinlemenin farklı olduğu, dolayısıyla dinlemenin eğitim yoluyla öğrenilmesi ve geliştirilmesi gereken bir beceri olduğu belirtilir (Waks, 2007; Wolvin ve Coakley, 1985; Brady & Leigh, 2005;

Chengxing, 2005; Boyd, 2003; Yalçın, 2002; Çifci, 2001; Wilkie, 2001; Adams, 1997; Adler, 1997; Wolff, Marsnik, Tacey ve Nichols, 1983; Jalongo, 1995; Özbay, 2009). Rost'a (1994) göre dinleme, her gün hiç düşünmeden, çevremizde olup biteni anlamlandırmak için kullandığımız bir dil becerisidir. Keçik ve Uzun (2004) dinleme becerisini şöyle tanımlar: Dinleme, sözselsel bir girdiyi anlama ve yorumlama sürecidir. Dinleme anlamaya dayalı, birçok işlemin bir arada, etkileşimsel olarak gerçekleştiği bir edimdir. Gürgen'e (2008) göre, dinleme iletileri anlayabilme, uyarana tepkide bulunabilme etkinliğidir. Diğer bir deyişle dinleme, konuşma ya da okuma yoluyla gönderilen bir iletinin kavranmasıdır. Dinleme, dinleyicinin önce söylenenlerle sonra söylenenler arasında bağlantı kurma ve iletişim içindeki işlevini anlama yeteneğidir (Temur, 2001). Kantemir'e (1997) göre ise dinleme, işittiğimizi anlamak ve saklamaktır. Dinleme, karşı tarafı edilgen bir yapıda izleme değil, iletişimin tam olarak gerçekleşmesi için iletiyi alma ve yorumlama çabasıdır (Umagan, 2007). Dinleme, konuşan kişinin vermek istediği mesajı, pürüzsüz olarak anlayabilme ve söz konusu uyarana karşı tepkide bulunabilme etkinliğidir. (Demirel, 2003). Sever (2004) de dinlemeyi, işittiğimizi anlamak ve saklamak ya da anlamak amacıyla dikkat harcamak, biçiminde tanımlamıştır. Dinleme becerisine ilişkin yapılan tüm tanımlamaların ortak noktası dinlemenin bilinçli, çaba ve dikkat gerektiren bir eylem olduğudur. Dinleme süreç gerektiren ve eğitim-öğretim ortamlarında çeşitli etkinliklerle geliştirilen bir beceridir.

Dinleme, ilk kez 2005 yılında uygulamaya konulan Türkçe Dersi Öğretim Programı 'nda (2005) ayrıntılı bir biçimde tanıtılmıştır. Programda becerinin kazandırılması "Dinleme Kurallarını Uygulama", "Dinlediğini Anlama" ve "Tür, Yöntem ve Tekniklere Uygun Dinleme" olmak üzere üçe ayrılmıştır. Programda dinleme; okuma, konuşma, yazma ve dil bilgisi öğrenme alanları arasında %15 oranında yer almaktadır. Dinleme ile ilgili 5 amaç ve 42 kazanım bulunmaktadır. (Er 2011)

Er (2011) Türkçe programındaki temel dil becerilerinin yüzde dağılımını şöyle belirtir:

Çizelge 1. İlköğretim Türkçe Dersi (6,7,8. Sınıflar) Öğretim Programı Temel Dil Becerileri ve Dil Bilgisi Yüzde Dağılımı

TEMEL DİL BECERİLERİ	%
Okuma	30
Konuşma	20
Yazma	20
Dinleme/İzleme	15
Dil bilgisi	15

Çizelge 1'de görüldüğü üzere okuma becerisine %30, konuşma ve yazma becerilerine %20'lik bir oran verilmiştir; ancak yaşamımızda en çok kullandığımız dinleme becerisine sadece %15'lik bir oran verilmiştir. Bu oran sekizinci sınıf programında ise %10'a düşmektedir (Er, 2011).

Robertson'a (2008) göre ortalama zekâya sahip öğrencilerin dinleme yeteneğiyle başarı derecesi arasındaki ilişki, zekâ düzeyiyle başarı derecesi arasındaki ilişkiden daha yüksektir. Etkili bir öğrenmenin oluşmasında doğru dinleme etkinliği çok önemlidir (Aydın, 2009). Dinleme, okullardaki eğitim faaliyetlerine diğer dil becerilerine göre daha az yansıtılmış ve hatta neredeyse tamamen göz ardı edilmiştir (Sawir, 2005; Yalçın, 2002; Yangın, 1999; Özbay, 2009). Dinlemenin verimli olabilmesi için, öğrencinin etkili dinleme tekniklerini doğru bir biçimde kullanması gerekir (Yıldırım ve diğerleri, 2009: 100). Göğüş (1978) kişinin insanlarla birlikte olduğu sürenin %42'sini dinlemeyle geçirdiğini belirtir. Hagevik (1999), insanların zamanlarının %40'ını dinlemeye, %35'ini konuşmaya, %16'sını okumaya, %9'unu yazmaya ayırdığını; ancak nasıl daha iyi dinleneceği konusunda çok az formal eğitim alındığını belirtmektedir (Akt. Cihangir, 2004).

Şahin ve Aydın (2009) dört temel dil becerisini öğrenilen, kullanılan ve öğretilen bağlamında şöyle sıralar:

Çizelge 2. Dört Temel Dil Becerisinin Öğrenilen, Kullanılan ve Öğretilen Bağlamında Değerlendirilmesi

	Dinleme	Konuşma	Okuma	Yazma
Öğrenilen	Birinci	İkinci	Üçüncü	Dördüncü
Kullanılan	<i>En çok (%45)</i>	<i>Çok (%30)</i>	<i>Az (%16)</i>	<i>En az (%9)</i>
Öğretilen	En az	Az	Çok	En çok

(Şahin, Aydın 2009)

Şahin ve Aydın'ın (2009) oluşturduğu Çizelge 2, dinleme becerisine ilişkin durumu özetler niteliktedir. Dinleme becerisi en çok kullanılan; ancak en az öğretilen temel dil becerisidir. En az kullanılan yazma becerisi ise öğretilmeye en çok zaman ayrılan temel dil becerisi olarak belirtilmiştir. Tümleşik öğretimin yapılması önerilen temel dil becerilerinin öğretimlerinin eşit oranda ve birlikte gerçekleştirilmesi gerekmektedir; ancak Türkçenin eğitimi ve öğretiminde bu ilkenin dikkate alınmadığı belirlenmiştir.

Dinleme türlerinin kullanımının dinleme becerisinin gelişimine olumlu katkıda bulunduğu gerçeğinden hareketle bu çalışmada ortaokul Türkçe çalışma kitaplarındaki dinleme etkinliklerinde kullanılan dinleme türlerinin Özbay'ın (2012) seçeneklere (ulamlara) ayırdığı dinleme türleri bağlamında belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın problem tümcesi “ortaokul Türkçe çalışma kitaplarındaki dinleme etkinliklerinde hangi dinleme türlerine ne oranda yer verilmiştir?” olarak belirlenmiştir. Araştırmanın problemi ışığında çözümü aranan alt problemler şunlardır:

1. Ortaokul Türkçe çalışma kitaplarında “ayrıştırıcı dinleme” türündeki etkinliklerin oranı nedir?
2. Ortaokul Türkçe çalışma kitaplarında “iletişimsel dinleme” türündeki etkinliklerin oranı nedir?
3. Ortaokul Türkçe çalışma kitaplarında “estetik dinleme” türündeki etkinliklerin oranı nedir?
4. Ortaokul Türkçe çalışma kitaplarında “bilgi için dinleme” türündeki etkinliklerin oranı nedir?
5. Ortaokul Türkçe çalışma kitaplarında “eleştirel dinleme” türündeki etkinliklerin oranı nedir?
6. Ortaokul Türkçe çalışma kitaplarında dinleme türlerine ilişkin etkinliklerin oranları sistemli bir artış ya da azalma sonucunda mı belirlenmiştir?

Yöntem

Araştırmanın yöntemi doküman incelemesidir. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Dokümanlar, nitel araştırmalarda etkili bir biçimde kullanılması gereken önemli bilgi

kaynaklarıdır. Hangi dokümanların önemli olduğu ve veri kaynağı olarak kullanılabilmesi araştırma problemi ile yakından ilgilidir. Örneğin eğitim ile ilgili bir çalışmada, şu tür dokümanlar veri kaynağı olarak kullanılabilir: Eğitim alanında ders kitapları, program yönergeleri, okul içi ve dışı yazışmalar, öğrenci kayıtları, toplantı tutanakları, öğretmen ve öğrenci el kitapları, öğrenci ders ödevleri ve sınavları vb. (Yıldırım ve Şimşek 2006).

1. Veri Kaynağı

Tarama modeline dayalı bu çalışmanın veri kaynağını, 2012-2013 eğitim-öğretim yılında Malatya ilindeki ortaokul öğrencilerine Türkçe ders ve çalışma kitabı olarak dağıtılan kitaplarda yer alan dinleme becerisine ilişkin etkinlikler oluşturmuştur.

2. Seçeneklerin (Ulamların) ve Alt Seçeneklerin Oluşturulması

Bu çalışmada, Özbay'ın (2012) belirlediği dinleme türlerine ilişkin sınıflama benimsenmiş ve dinleme becerisine ilişkin etkinlikler bu sınıflamaya uygun biçimde çözümlenmiştir. Buna göre dinleme etkinlikleri “ayrıştırıcı dinleme”, “iletişimsel dinleme”, “estetik dinleme”, “bilgi için dinleme”, “eleştirel dinleme” olmak üzere 5 ana başlıkta incelenmiştir. Belirlenen ana başlıkların da kendi içinde alt başlıkları bulunmaktadır. Özbay (2012) bu çalışmanın temelini oluşturan dinleme türlerini şöyle tanımlamıştır:

2.1. Ayrıştırıcı dinleme

Ayrıştırıcı dinlemenin temel amacı sesler arasındaki farklılıkları ayırt edebilmektir. Ayrıştırıcı dinleme becerisi gelişmiş bir öğrenci bilgi edinmek için dinlerken konuşmacının sesinin tonundaki değişimlerden, vurgulamalardan, sesin açılıp yükselmesinden hareketle anlamdaki değişiklikleri daha iyi takip edebilir (Özbay, 2012: 95). Öğrencilerin sözcükleri ve heceleri doğru telaffuz etmelerinde ayrıştırıcı dinleme önemli, bir yere sahiptir. Ayrıştırıcı dinleme etkinlikleri de bu amacı gerçekleştirebilmek üzere tasarlanır. Özbay'a (2012: 98) göre, ilköğretimin ikinci kademesinde ayrıştırıcı dinleme öncelikle ses- anlam ilişkilerinin irdelenmesinde, ikinci olarak ise beden diline dayalı ifadelerin öğretiminde kullanılır. Açık ve kapalı e; düz, ince, uzun a; kalın ve ince k gibi seslerin doğru telaffuzunda, sözcüklerin sesletimlerinin değişiminin anlamda da değişime yol açacağını bilebilmeleri ayrıştırıcı dinleme ile mümkün olabilir. İlköğretimin ikinci kademesinde ayrıştırıcı dinleme

etkinlikleri ses değişimlerine yoğunlaşarak sürdürülür. Telaffuzla ilgili yanlış kullanımlar ancak ayrıştırıcı dinleme ile düzenlenebilir. Öğrencilerin ayrıştırıcı dinleme becerisinin gelişmesi konuşma başta olmak üzere dil becerilerinin gelişiminde önemli bir yere sahiptir.

2.2.İletişimsel dinleme

Özbay (2012: 99) iletişimsel dinlemeyi, günlük yaşamda öğrencilerin diğer insanlarla iletişim kurarken kullandıkları dinleme türü olarak tanımlar. Temel amaç, diğer insanlarla duygu ve düşünce paylaşımının sağlanabilmesidir. Bu dinleme türünü geliştirecek en iyi yol yaşayarak öğrenme ve model olmaktır. Öğretmen iyi bir dinleyicide bulunması gereken özellikleri sergileyerek öğrencilerine model olabilir.

2.3.Estetik dinleme

Özbay (2012: 104) estetik dinlemeyi eğlenme ve hoşça zaman geçirme için yapılan dinleme olarak tanımlar. Bir anlatıcıdan öykü, masal dinleme, şiir, şarkı dinleme, oyun izleme bu dinleme türüne örnektir. İlköğretimin ikinci kademesinde de bu becerilerin gelişimlerini destekleyecek çalışmalara yer verilmelidir. Tahminde bulunma, zihinde resim çizme, dil oyunları, ilgi kurma, özetleme “estetik dinleme” başlığında kullanılan stratejilerdir.

2.4.Bilgi için dinleme

Cramer’e (2004: 303) göre bilgi için dinleme öğrenme için yapılan dinlemelerin tamamını kapsar. Özbay (2012: 113) okullarımızda bilgi edinmek için dinleme becerisini geliştirecek etkinliklere yer verilmediğini belirtir. Öğrenciler bütün derslerinde bu öğrenme türünü kullanırlar ve öğrencilerin öncelikli görevleri bu öğrenme türünde kendilerini geliştirebilmeleridir.

2.5.Eleştirel dinleme

Özbay’a (2012: 135) göre yaşamın her alanında eleştirel dinlemeye ihtiyaç duyulur. Eleştirel dinleme, dinlediklerimizin doğru ve mantığa uygun olup olmadıklarını belirlemektir. Eleştirici bir dinleyici daima dikkatlidir. Dinleme sürecinde iletiyi anlamak için çaba için harcar.

3.Güvenilirlik ve Verilerin Çözümlemesi

Araştırma için kullanılan kodlamanın güvenilirliğini ortaya koymak amacıyla incelenen Türkçe ders ve çalışma kitaplarının içerisinden rastlantısal olarak seçilen dinleme becerisine yönelik 8

etkinlik, iki araştırmacı tarafından da Özbay'ın (2012) sınıflandırmasına bağlı kalınarak çözümlenmiş; araştırmacılar arasındaki tutarlığın güvenilir olduğu (%92) görölmüştür. Bunun için aşağıdaki formöl kullanılmıştır:

$$\text{Güvenirlik} = \frac{\text{Uzlaşma sayısı}}{\text{Uzlaşma} + \text{Uzlaşmama sayısı}}$$

(Tavşancıl ve Aslan, 2001)

Kitaplar, "içerik çözümlemesi" yöntemiyle incelenmiştir. İçerik çözümlemesi, birbirine benzeyen verileri belli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları anlaşılabilir bir düzene sokarak yorumlamaktır (Yıldırım ve şimşek, 2005: 227).

Bulgular

Birinci alt problem: Ortaokul Türkçe çalışma kitaplarında "ayrıştırıcı dinleme" türündeki etkinliklerin oranı nedir?

Birinci alt probleme ilişkin bulgular Çizelge 3'te verilmiştir:

Çizelge 3. İncelenen Türkçe Ders ve Çalışma Kitaplarındaki Ayrıştırıcı Dinleme Türüne İlişkin Veriler

	5. sınıf		6. sınıf		7. sınıf		8. sınıf	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Dinleme Türleri								
Ayrıştırıcı Dinleme								
1.Tonlama ve vurguya dikkat etme	-	-	3	8	-	-	-	-

İkinci alt problem: Ortaokul Türkçe çalışma kitaplarında "iletişimsel dinleme" türündeki etkinliklerin oranı nedir?

İkinci alt probleme ilişkin bulgular Çizelge 4'te verilmiştir:

Çizelge 4. İncelenen Türkçe Ders ve Çalışma Kitaplarındaki İletişimsel Dinleme Türüne İlişkin Veriler

Dinleme Türleri	5. sınıf		6. sınıf		7. sınıf		8. sınıf	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
İletişimsel dinleme								
1.Kendini değerlendirme	-	-	2	5	3	8	1	5
2.Empati kurma	3	7	-	-	-	-	-	-

Üçüncü alt problem: Ortaokul Türkçe çalışma kitaplarında “estetik dinleme” türündeki etkinliklerin oranı nedir?

Üçüncü alt probleme ilişkin bulgular Çizelge 5’te verilmiştir:

Çizelge 5. İncelenen Türkçe Ders ve Çalışma Kitaplarındaki Estetik Dinleme Türüne İlişkin Veriler

Dinleme Türleri	5. sınıf		6. sınıf		7. sınıf		8. sınıf	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Estetik dinleme (Film vs.)	1	2	-	-	-	-	-	-
1.Tahminde bulunma	4	10	5	13	3	8	3	14
2.Zihinde resim çizme	2	5	2	5	-	-	-	-
3.Dil oyunları	2	5	-	-	2	6	-	-
4.İlgi kurma	-	-	5	13	7	19	1	5
5.Özetleme	-	-	2	5	-	-	-	-

Dördüncü alt problem: Ortaokul Türkçe çalışma kitaplarında “bilgi için dinleme” türündeki etkinliklerin oranı nedir?

Dördüncü alt probleme ilişkin bulgular Çizelge 6’da verilmiştir:

Çizelge 6. İncelenen Türkçe Ders ve Çalışma Kitaplarındaki Bilgi İçin Dinleme Türüne İlişkin Veriler

Dinleme Türleri	5. sınıf		6. sınıf		7. sınıf		8. sınıf	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Bilgi için dinleme								
1.Ne biliyorum,	11	27	7	18	1	3	7	33

neyi öğrenmek istiyorum, ne öğrendim								
2.Organize etme	13	31	6	16	7	19	3	14
3.Not tutma	2	5	4	11	-	-	-	-
4.Özet çıkarma	1	2	-	-	1	3	1	5
5.Kendi kendini kontrol etme	1	2	1	3	6	17	3	14
6.Konuşmacıdan ipucu alma	-	-	-	-	3	8	2	10
7.Diğer (Beyin fırtınası, beklenti rehberi)	1	2	-	-	2	6	-	-

Beşinci alt problem: Ortaokul Türkçe çalışma kitaplarında “eleştirel dinleme” türündeki etkinliklerin oranı nedir?

Beşinci alt probleme ilişkin bulgular Çizelge 7’de verilmiştir:

Çizelge 7. İncelenen Türkçe Ders ve Çalışma Kitaplarındaki Eleştirel Dinleme Türüne İlişkin Veriler

Dinleme Türleri	5. sınıf		6. sınıf		7. sınıf		8. sınıf	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Eleştirel dinleme	1	2	1	3	1	3	-	-

Altıncı alt problem: Ortaokul Türkçe çalışma kitaplarında dinleme türlerine ilişkin etkinliklerin oranları sistemli bir değişim sonucunda mı oluşturulmuştur?

Altıncı alt probleme ilişkin bulgular Çizelge 8’de verilmiştir:

Çizelge 8. İncelenen Türkçe Ders ve Çalışma Kitaplarındaki Dinleme Türlerine İlişkin Veriler

Dinleme Türleri	5. sınıf		6. sınıf		7. sınıf		8. sınıf	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Ayrıştırıcı Dinleme								
1.Tonlama ve vurguya dikkat etme	-	-	3	8	-	-	-	-
İletişimsel dinleme								
1.Kendini	-	-	2	5	3	8	1	5

değerlendirme									
2. Empati kurma	3	7	-	-	-	-	-	-	-
Estetik dinleme	1	2	-	-	-	-	-	-	-
(Film vs.)									
1. Tahminde bulunma	4	10	5	13	3	8	3	14	
2. Zihinde resim çizme	2	5	2	5	-	-	-	-	
3. Dil oyunları	2	5	-	-	2	6	-	-	
4. İlgi kurma	-	-	5	13	7	19	1	5	
5. Özetleme	-	-	2	5	-	-	-	-	
Bilgi için dinleme									
1. Ne biliyorum, neyi öğrenmek istiyorum, ne öğrendim	11	27	7	18	1	3	7	33	
2. Organize etme	13	31	6	16	7	19	3	14	
3. Not tutma	2	5	4	11	-	-	-	-	
4. Özet çıkarma	1	2	-	-	1	3	1	5	
5. Kendi kendini kontrol etme	1	2	1	3	6	17	3	14	
6. Konuşmacıdan ipucu alma	-	-	-	-	3	8	2	10	
7. Diğer (Beyin fırtınası, beklenti rehberi)	1	2	-	-	2	6	-	-	
Eleştirel dinleme	1	2	1	3	1	3	-	-	
	42	100	38	100	36	100	21	100	

İncelenen ortaokul Türkçe ders ve çalışma kitaplarında dinleme becerisinin gelişimini amaçlayan etkinliklerin ortalaması %12'dir. Bu oran temel dil becerileri bağlamında değerlendirilirse düşük kabul edilebilir. 5. sınıfta 42, 6. sınıfta 38, 7. sınıfta 36, 8. sınıfta 21 dinleme etkinliği belirlenmiştir. Bu bağlamda dinleme becerisine ilişkin etkinliklerde sistemli bir azalma söz konusudur ve etkinliğin düzeyinde herhangi bir farklılık belirlenmemiştir. İncelenen farklı sınıf düzeylerinde birbirine benzer dinleme etkinliklerine rastlanmıştır. Belirlenen dinleme etkinlikleri basitten karmaşığa ya da karmaşıktan basite doğru sıralanmamıştır. Dolayısıyla incelenen Türkçe ders ve çalışma kitaplarında dinleme etkinlikleri sınıf düzeyi

arttıkça azalmıştır ve bu etkinliklerde sistemli bir nitelik değişimi belirlenememiştir. Dinleme etkinlikleri belirlenirken öncelikle Özbay'ın (2012) dinleme türlerine ilişkin tanımları incelenmiştir; sonra bu tanımlar ışığında dinleme becerisinin kullanımını gerektiren etkinlikler belirlenip değerlendirilmiştir. Dinleme becerisinin kullanımını gerektiren etkinliklerin daha çok “dinleme metni” başlıklarında yer aldığı görülmüştür.

Sonuç ve Tartışma

Amacı ortaokul Türkçe çalışma kitaplarındaki dinleme etkinliklerinde kullanılan dinleme türlerinin Özbay'ın (2012) belirlediği dinleme türleri bağlamında belirlenebilmesi olan çalışmanın problem tümcesi “ortaokul Türkçe çalışma kitaplarındaki dinleme etkinliklerinde hangi dinleme türlerine ne oranda yer verilmiştir?” olarak belirlenmiştir. Bu çalışma, ortaokul Türkçe ders ve çalışma kitaplarındaki dinleme etkinliklerinin nicelik ve niteliklerine ilişkin dönüt sunacak olması nedeniyle önemli görülmektedir. Bu problem durumuna ait alt problemlerde yapılan incelemelere göre aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

5. sınıf çalışma kitabında toplamda 288 etkinliğin 42'si dinleme becerisinin gelişimine yöneliktir. Etkinliklerin %15'i dinleme becerisinin gelişimini amaçlamıştır. Dinleme türlerinden bilgi için dinleme türünde etkinlik örneği diğer dinleme türlerine oranla daha fazla sayıdadır. Tonlama ve vurguya yönelik ayırıştırıcı dinleme türünde etkinlik örneğine rastlanmamıştır. Film izleme etkinliği “estetik dinleme” türüne örnek olarak verildiğinden bu etkinlik estetik dinleme başlığında varsayılmıştır. “Siz olsaydınız” tümcesi ile ilerleyen etkinlikler empati kurma başlığında değerlendirilmiştir. 6. sınıf çalışma kitabında toplamda 314 etkinliğin 37'si dinleme becerisinin gelişimine yöneliktir. %12'si dinleme becerisinin gelişimini amaçlamıştır. Dinleme türlerinden “bilgi için dinleme” türünde etkinlik örneği diğer dinleme türlerine oranla daha fazla sayıdadır. 2. sırada “estetik dinleme”, 3. sırada “ayırıştırıcı dinleme”, 4. sırada “iletişimsel dinleme”, 5. sırada ise “eleştirel dinleme” gelmektedir. 7. sınıf çalışma kitabında toplamda 294 etkinliğin 41'i dinleme etkinliği olarak belirlenmiştir; ancak 41

etkinliğin 5'i dinleme becerisiyle ilişkili değildir. Bu etkinliklerin 4'ü okuma, 1'i yazma becerisiyle ilişkilidir. %14'ü dinleme becerisinin gelişimini amaçlamıştır. İncelenen kitapta etkinlikler dinleme, konuşma, okuma, yazma, ölçme ve değerlendirme, dil bilgisi olarak sınıflandırılmıştır. Dinleme türlerinden bilgi için dinleme türünde etkinlik örneği diğer dinleme türlerine oranla daha fazla sayıdadır. 2. sırada estetik dinleme, 3. sırada iletişimsel dinleme gelmektedir. 8. sınıf çalışma kitabında toplamda 257 etkinliğin 21'i dinleme etkinliği olarak belirlenmiştir. "Dinleme metni" başlığında toplamda 49 etkinlik verilmişse de bu etkinliklerin 28'i farklı alanlarla ilişkilidir. Kitaptaki toplam etkinliğin %8'i dinleme becerisinin gelişimini amaçlamıştır. Dinleme türlerinden bilgi için dinleme türünde etkinlik örneği diğer dinleme türlerine oranla daha fazla sayıdadır. 2. sırada estetik dinleme, 3. sırada iletişimsel dinleme gelmektedir.

İncelenen ortaokul Türkçe ders ve çalışma kitaplarından 7. sınıf ders ve çalışma kitabında 41 etkinlik "dinleme" başlığında sunulmuştur; ancak bu etkinliklerden 5'i okuma ve yazma becerilerine ilişkindir. Bu nedenle dinleme becerisine ilişkin 36 etkinlik değerlendirilmiştir. 8. sınıf çalışma kitabında "dinleme metni" başlığında toplamda 49 etkinlik verilmişse de bu etkinliklerin 28'i farklı dil becerileri ile ilişkilidir. İncelenen Türkçe ders ve çalışma kitaplarında belirlenen bu karmaşa özensizliğin bir sonucudur.

5., 7. ve 8. sınıf Türkçe ders ve çalışma kitaplarında ayrıştırıcı dinleme etkinliklerine rastlanmamıştır; eleştirel dinleme türünde etkinlik örneğine ise 8. sınıf Türkçe ders ve çalışma kitaplarında rastlanmamıştır; ayrıştırıcı dinleme, tonlama ve vurguya ilişkindir. Bu dinleme türü incelenen kitaplarda en çok ihmal edilen türdür. Eleştirel dinleme ise kişinin dikkatini, çabasını, düşünmesini gerektirir. Bilişsel gelişim dikkate alındığında 8. sınıf eleştirel bakış açısı için en uygun dönemdir; ancak incelenen Türkçe ders ve çalışma kitaplarında bu gerçek göz ardı edilmiştir. Fidan (2012) çalışmasında ortaokul öğrencilerinin daha çok eleştirel dinleme stratejilerini kullandıklarını belirlemiştir; ancak Türkçe ders ve çalışma kitaplarında bu dinleme türünü geliştirmeye yönelik etkinlikler yeterince belirlenememiştir. Fidan'ın (2012) çalışmasında da öğrencilerin bildiği bir konuyu dikkatli dinleme konusunda en yüksek ortalamaya 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin, en düşük ortalamaya ise 8. sınıf öğrencilerinin sahip oldukları belirtilmiştir. Bu sonuçlara göre öğrencilerin 8. sınıfta bildiği

konuları dikkatli dinleme yönünden diğer sınıflara göre daha düşük puan ortalamasına sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum dinleme türlerine ilişkin etkinliklere Türkçe ders ve çalışma kitaplarında yer verilme oranları ile doğru orantılıdır. Özbay (2003b) Türkçe derslerinde Türkçe ders kitaplarının kullanılma oranlarını %94,4 olarak belirtmiştir. Bu orana bakıldığında bu çalışmanın sonuçları ile Fidan'ın (2012) sonuçlarının örtüşmesi anlamlıdır. Bilgi için dinleme başlığında ele alınan not tutma etkinliklerine 7. ve 8. sınıf Türkçe ders ve çalışma kitaplarında rastlanmamıştır. Kocaadam (2011) çalışmasında not alarak dinleme eğitiminin öğrencilerin genel olarak dinleme becerilerini geliştirdiğini ortaya koymuştur. İncelenen Türkçe ders ve çalışma kitaplarında bu dinleme etkinliklerine sınırlı düzeyde yer verilmesi önemli bir eleştiri noktasıdır.

Dinleme becerisine ilişkin 5. sınıfta 42, 6. sınıfta 38, 7. sınıfta 36, 8. sınıfta 21 etkinlik belirlenmiştir. Bu bağlamda dinleme becerisine ilişkin etkinliklerde sistemli bir azalma söz konusudur; ancak etkinliğin düzeyinde herhangi bir farklılık belirlenmemiştir. Fidan'ın (2012) çalışmasındaki veriler de bu çıkarımı destekler. Fidan (2012) da öğrencilerinin kullandıkları dinleme stratejilerinin öğrencilerin sınıf düzeylerine göre incelenmesi yapıldığında, maddelerin genel ortalamasının öğrencilerin sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık oluşturmadığı sonucuna ulaşır.

Özbay (2012) Türkçe ders kitaplarında yazma, okuma ve dil bilgisi becerilerine yönelik çalışmaların sıklıkla kullanıldığını belirtirken dinleme becerisinin eğitime yeterli ölçüde yer verilmediğine dikkat çeker; oysa Er (2011) çalışmasında öğretmenlerin % 50'sinin dinleme/izleme alanına yönelik etkinliklerin öğrencileri çoğunlukla aktif hale getirdiğine inandıklarını belirtir. Bu bağlamda incelenen Türkçe çalışma kitaplarında sistemli ve nitelikli bir dinleme eğitiminin yapılamamış olduğu belirlenmiştir. Öğrencinin bilişsel, duyuşsal ve motor gelişim düzeylerini dikkate alan; nicelik ve nitelik olarak daha çeşitli ve kaliteli dinleme etkinlikleri Türkçe çalışma kitaplarında kullanılmalıdır.

Kaynaklar

İncelenen Türkçe Ders ve Çalışma Kitapları

Alacalı, O. (2012). *İlköğretim Türkçe 5 ders ve çalışma kitabı*. Ankara: Ada Matbaa.

Kapulu, A. ve Karaca, A. (2011). *İlköğretim Türkçe 7 ders ve çalışma kitabı*. Ankara: Koza yayınları.

Karabıyık, F. (2011). *İlköğretim Türkçe 6 ders ve çalışma kitabı*. Ankara: Evren yayınları.

Şahin, D. (2011). *İlköğretim Türkçe 8 ders ve çalışma kitabı*. İstanbul: Tav yayınları.

Yararlanılan Kaynaklar

Adams, L. K. (1997). *Dealing with someone who won't listen*. New York: The Rosen Pub.

Adler, M. J. (1997). *How to speak how to listen*. New York: Touchstone.

Aydın, G. (2009). *Zihin haritalama tekniğinin dinleneni anlamaya etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Brady, M. and Leigh, J. A. (2005). *A little book of listening skills 52 essential practices for profoundly loving yourself and other people*. Los Altos, CA: Paideia.

Boyd, G. E. (2003). Pastoral conversation: relational listening and open-ended questions. *Pastoral Psychology*, 51(5), 345-360.

Buzan, T. (2006). *Aklımı en iyi şekilde kullan*. (Çev. Banu Ergüder). İstanbul: Arion Yayınevi.

Cemiloğlu, M. (2004). *İlköğretim okullarında Türkçe öğretimi*. Bursa: Alfa Akademi.

Chengxing, L. (2005). Factors affecting listening comprehension and strategies for listening class. *CELEA Journal (Bimonthly)* 28(3), 113-115. www.celea.org.cn/teic/61/61-113.pdf (Erişim: 18.06.2012).

Cihangir, Z. (2004). *Kişilerarası İletişimde Dinleme Becerisi*. Ankara: Nobel Kitap.

Coşkun, E. (2007). Yazma becerisi. A. Kırkkılıç, H. Akyol (Ed.), *İlköğretimde Türkçe öğretimi*. Ankara: Pegem A.

Cramer, R. L. (2004). *The language arts a balanced approach to teaching reading writing listening talking and thinking*. USA: Pearson Education.

Cüceloğlu, D. (2005). *'Keşke'siz bir yaşam için iletişim*. İstanbul: Remzi.

- Çifçi, M. (2001). Dinleme eğitimi ve dinlemeyi etkileyen faktörler. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 165-177.
- Demirel, Ö. (2003). *Türkçe Öğretimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Demirel, Ö. ve Kıroğlu, K. (2005). *Konu alanı ders kitabı incelemesi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Er, O. (2011). *İlköğretim sekizinci sınıf Türkçe dersi öğretim programı dinleme/izleme alanının öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Fidan, M. (2012). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin Türkçe dersinde kullandıkları dinleme stratejilerinin değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Funk, H. D. and Funk, G. D. (1989). Guidelines for Developing Listening Skills. *The Reading Teacher*, pp.660-663.
- Giri, R. A. (1998). Listening skills for young learners. *Journal of Nelta*, 3(1-2), 1-5.
- Göğüş, B. (1978). *Türkçe ve Yazın Öğretimi*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Grognet, A. and Van Duzer, C. (2002). Listening skills in the workplace. *Technical Assistance for English Language Training Projects/Spring Institute for International Studies*, 2. ERIC. (Erişim: 10.04.2012).
- Güleryüz, H. (2001). *Türkçe programlanmış ilk okuma yazma öğretimi kuram ve uygulamaları*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Güneş, F. (2007). *Türkçe Öğretimi ve Zihinsel Yapılandırma*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Gürgen, İ. (2008). *Türkçe Öğretimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Hunsaker, R. A. (1983). *Understanding and developing the skills of oral communication: speaking and listening*. Englewood, CO, Morton.
- Jalongo, M. R. (1995). Promoting Active Listening in the Classroom. *Childhood Education*, 72. 1, pp. 13-18.
- Johnson, K. O. (1951). The Effect of Classroom Training upon Listening Comprehension. *The Journal of Communication*. I, 58.

- Kantemir, E. (1997). *Yazılı ve sözlü anlatım*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Keçik, İ. ve Uzun, L. (2004). *Türkçe sözlü ve yazılı anlatım*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.
- Kılıç, A. ve Seven, S. (2006). *Konu alanı ders kitabı incelemesi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Kocaadam, Duygu. (2011). *Not alarak dinleme eğitiminin ilköğretim 7. sınıf öğrencilerinin dinleme becerisi üzerindeki etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Lundsteen, S. W. (1979). *Listening: Its impact on reading and the other language arts*. Urbana IL: National Counsel of Teachers of English.
- Makodia, V. V. (2009). *Role of body language in communication*. Jaipur, India: Paradise.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1995). Milli Eğitim Bakanlığı ders kitapları yönetmeliği. *Tebliğler Dergisi*, 2434.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2005). *İlköğretim Türkçe dersi öğretim programı ve kılavuzu (1-5.sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınları.
- Ozman, E., B. Gürbüz, (2006). *Yapılandırmacı Öğrenme Kuramı Işığında Dinleme Becerilerinin Geliştirilmesine ve Değerlendirilmesine Yönelik Bir Örnek*, Eğitimde Çağdaş Yönelimler III 'Yapılandırmacılık ve Eğitimi Yansımaları' Sempozyumu Bildiri Kitabı, s. 140-142, Özel Tevfik Fikret Okulları, İzmir.
- Özbay, M. (2003a). *Türkçe Öğretiminde İhmal Edilmiş Bir Alan: Dinleme Eğitimi*. *Anadolu Çağdaş Eğitim Vakfı Cumhuriyetimizin 80. Yılında Türkçemiz* (S:93-104). Ankara: ANAÇEV Yayınları.
- Özbay, M. (2003b). *Öğretmen görüşlerine göre ilköğretim okullarında Türkçe öğretimi*. Ankara: Gölge ofset Matbaacılık.
- Özbay, M. (2005). *Bir Dil Becerisi Olarak Dinleme Eğitimi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Özbay, M. (2009). *Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri I*. Ankara: Öncü Basımevi.
- Özbay, M. (2012). *Dinleme Eğitimi*. Ankara: Öncü Kitap.

- Petress, K. C. (1999). Listening: A vital skill. *Journal of Instructional Psychology*, 26(4), 261-262.
- Robertson, A. K. (2008). *Etkili Dinleme*, (Çev. E. Sabri Yarmalı), İstanbul: Hayat Yayınları.
- Rost, M. (1994). *Introducing Listening*. London: Penguin English Applied Linguistics.
- Sawir, E. (2005). Language difficulties of international students in Australia: The effects of prior learning experience. *International Education Journal*, 6(5), 567-580.
- Sayers F. vd. (1993). *Yöneticilikte İletişim* (Çev. Doğan Şahiner). İstanbul: Rota Yayıncılık.
- Sever, S. (2004). *Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme* (4. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sever, S., Kaya, Z., Aslan, C. (2006). *Etkinliklerle Türkçe Öğretimi*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Şahin, A. ve Aydın G. (2009). İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin Türkçe dersi dinleme becerisi farkındalıklarının belirlenmesine yönelik bir anket geliştirme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2 / 9, 454- 464.
- Tavşancıl, E. ve Aslan, A. E. (2001). *Sözel, yazılı ve diğer materyaller için içerik analizi ve uygulama örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Temur, T. (2001). Dinleme Becerisi. *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Türkçe 1-8*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Umagan, S. (2007). *Dinleme-İlköğretimde Türkçe Öğretimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Waks, L. J. (2007). Listening and reflecting: an introduction to the special issue. *Learning Inquiry*, 1(2), 83-87.
- Wilkie, H. (2001). *Writing, speaking and listening: the Essentials of business communication*. Oxford: Essentials.
- Wolff, F. I., Marsnik, N. C., Tacey, W. S. and Nichols, R. G. (1983). *Perceptive Listening*. New York: CBS College Publishing.
- Wolvin, A. D. & Coakly, C. G. (1985). *Listening*. Dubuque, IA: William C. Brown.
- Yalçın, A. (2002). *Türkçe öğretim yöntemleri*. Ankara: Akçağ.

- Yangın, B. (1999). *İlköğretimde etkili öğretme ve öğrenme öğretmen el kitabı modül 4, İlköğretimde Türkçe öğretimi*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Yangın, B. (2002). *Kuramdan Uygulamaya Türkçe Öğretimi*. Ankara: Dersal Yayıncılık.
- Yıldırım, A., Doğanay, A. ve Türkoğlu, A. (2009). *Okulda başarı için ders çalışma ve öğrenme yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Extended Summary

Purpose

Considering that usage of listening types will have a positive contribution to the development of listening skill, the aim in this study is to determine the listening types in secondary school Turkish text and work books in context of the listening types defined by Özbay (2012). The problem question of the research is determined as “Which listening types are aimed to be developed in secondary school Turkish text and work book listening activities.

Method

This is a descriptive research in scanning model on a produced model. The data source of this study depending on scanning model consists of activities related with listening skill present in books distributed as Turkish text and work books to secondary school students in city of Malatya in 2012-2013 academic year. In this study the classification determined by Özbay (2012) related with listening skill was adopted and activities related with listening skill were resolved compliant to this classification. Accordingly listening activities were examined under 5 main headlines as communicative listening, aesthetic listening, listening for information and criticising listening. The determined main headlines also have sub headlines. In order to prove the reliability of coding used for the research, 8 activities related with listening skill selected coincidentally from Turkish text and work books were resolved by two researchers according to the classification of Özbay (2012) and it was observed that the consistency among the researchers was 92%. (Tavşancıl and Aslan, 2001) Books were examined with content resolution method.

Results and Discussion

42 of 288 activities in 5th grade text book are related with development of listening skill. 15% of the activities aim development of listening skill. 37 of 314 activities in 6th grade text book are related with development of listening skill. 12% of them aim the development of listening skill. 41 of 294 activities in 7th grade text books were determined as listening activity but 5 of 41 activities are not related with listening skill. 4 of these activities are related with reading and 1 is related with writing skill. 14% of them aim the development of listening skill. 21 of 257 activities in

8th grade text book are determined as listening activity. Although 49 activities were selected under "listening text" headline, 28 of these activities are related with other fields. 8% of the total activities in the book aim the development of listening skill. Among the examined secondary school Turkish text and work books, 41 activities in the 7th grade text books were presented under the "listening" headline but 5 of these activities are related with reading and writing skills. Therefore 36 activities were evaluated related with listening skill. 49 activities in the 8th grade text books were presented under the "listening text" headline but 28 of these activities are related with other linguistic skills. This confusion determined in Turkish text and work books is a result of negligence. Disjunctive listening activities were not coincided in 5th, 7th and 8th grade Turkish text and work books while criticising type of listening example was not coincided in 8th grade Turkish text and work books; Disjunctive listening is related with toning and emphasis. Criticising listening requires attention, effort and consideration of the individual. Considering cognitive development, 8th grade is the most suitable period for criticising point of view however this reality was ignored in Turkish text and work books. Fidan(2012) stated in his study that secondary school students mostly use criticising listening strategies but activities related with the development of this listening type were not sufficiently coincided in Turkish text and work books. It was also determined in study of Fidan (2012) that 6th and 7th grade students have the highest average related with carefully listening a well known subject while 8th grade students have the lowest average. According to these results it was understood that students in 8th grade have lower point average regarding listening a well known subject. This situation is directly proportional with the existence ratios of activities related with listening types in Turkish text and work books. Özbay (2003b) stated the usage ratio of Turkish text and work books in Turkish lessons as 94,4%. Considering this ratio, the analogy between the results of this study and Fidan's study (2012) is meaningful. Note taking activities discussed under "listening for information" headline were not coincided in 7th and 8th grade text books. Kocaadam (2011) stated in his study that listening education by taking notes generally develops the listening skill of students. Limited existence of these listening activities in the examined Turkish text and work books is an important criticism point. Number of determined activities related with listening skill are 42 in the 5th grade, 38 in the 6th grade, 36 in the 7th grade and 21 in the 8th grade. In this context there is a systematic decrease in activities related with listening skill but no difference was determined related with the level of activity. The data in the study of Fidan (2012) also supports this inference. Fidan (2012) also examined the listening strategies used by students according to their grade levels and determined that the general average of the materials does not have a significant difference according to the grade levels of the students. Özbay (2012) states that studies related with writing, reading and grammar skills in Turkish text and work books are used frequently while education related with listening skill is not sufficient. However Er (2011) states in his study that 50% of the teachers believe that activities related with listening / monitoring mostly activate students. In this context, it is also stated in this study that a systematic and qualified

E. Lüle Mert / EÜ Eğitim Fakültesi Dergisi, 15 (2), (2013), 52-73

---

listening education is not present in the examined Turkish text and work books. Considering the cognitive, affective and motor development levels of students, more various and higher class (qualitatively and quantitatively) listening activities should be used in Turkish text and work books.

* * * *